

դան հարաւային մասին վրայ, որով Աւ-
վասթորօլ մէջ մանաւանդ ծովեզերեայ
թաղերը պտուղիւ խոնդաւոր է: Գաշ-
նակիցներն այս մասին զգուշութեան մի-
ջոցներ ձեռք առած ըլլալով, ուստի
սու միջերուն տուած փխարը գրեթէ ոչինչ
բուն է:

Բնակատեան զանազանութիւն չե-
նած նոր մարտիկները յարմար դիրքե-
րու վրայ ըլլալով՝ աւելի փաստ կը հա-
ցնեն ուստի:

Բնակ շարքու քանի մը թիւանո-
թակիր մակդի՝ զիշխանաց Աւվասթորօլ
նաւահանգիստը մտնելով, հոն ընկղմալ
ուստի պատերազմական մեծ նաւերուն
մէկուն միջին կայմին վրայի դրօշակը ա-
ռեր են:

Բնակցիները հակապարօք շինու-
թիւններու ձեռք զարկած են, որոնք տես-
նողը մտքին անգամ չընար անցնել,
թէ, ասոնք երբեք Վրացիներ կը պարպեն:
Ըստ համազօրութեան համար բաւական է
մէկ անգամ տեսնել իրենց շինած դեղե-
ցիկ ձամբաները, Պարաքլալայի քով
կանգնած մեծ քաղաքը, որուն տուները
բոլորն ալ քարուկիւր են, եւ երկաթու-
ղին որ օրէ օր կը ինկնայ: Եւս ամեն շե-
նութիւններուն անդգնակը 6000 հոգի
կաշխատցնեն ամեն օր: Բնակացւոց բա-
նակը ամեն ժամանակ աւելի այս միջո-
ցին խիստ ծաղիկալ էւ զօրաւոր վիճա-
կի մէջ է. ունեցած զօրքերուն թիւը 50
հազարի կը հասնի, եւ հետ զհետ ալ
նոր զօրք կուգայ:

Ըստ մի տարածված թէ ուստի-
րը Պարաքլալայի դէմ փորձ մը փորձե-
լու դիտարկութիւն ունին, անդրեանք
զգուշութեան համար շատ պատերազ-
մական պաշար դիզեցին Ինքեմանի բար-
ձունքներուն վրայ:

Վրացիներուն եկած լուրերը կը
ծանուցանեն, թէ Պառաւ ծովապետ ան-
կէջ մեկնած ժամանակը քանի մը պատե-
րազմական ֆրոնտիստ եւ ծովային շուք շարժ
մարտիկներ թողուցեր է Վրացիներ
ու Օսթրալի աւելու: Վրացիներն
պաշտպանութիւնը դուրս մը դադարեա-
կան զօրաց յանձնակցի է հաններ զօրա-
պետին հրամանատարութեանը տակ:

Վաղըցիները բերքերը նորոգել եւ
զօրաւոր մարտիկներով ու մեծամեծ
թիւղանոթներով այնպէս լուս ամրացու-
ցեր են, որ 50 հազար թշնամի յար-
ձակմանը դէմ կրնան դնել: Եսկից զատ
քանի որ ծովը դաշնակից տէրութեանց
ձեռքն է, ուստի կարող չեն Վրացի-
ներուն վրայ յարձակում ընելու:

Բնակցիները Պառաւ գետին բերա-
նը ընծած ժամանակին ամբողջ շինու-
թեան փայտ ձեռք ձգեր են, որոնց զինք
50 հազար լիւրացի կը հասնի:

Ուստի Վրացիներն թերու-
կըզգային մէջ ամբողջ խոտ դիզեր էին: Դաշ-
նակիցներն այն խոտերը հրօյ ձարակ ը-
րեր են:

ՊԱՆԹԻՆԵՆ ԵՎ ՍԵՐԻՆԵՆ

Պանթինայի ու Սերինայի ծոցե-
րուն մէջ մըրին ու ցուրտ տիւրեւ սիւսե-
լով, Տրեմա ծովապետը հրաման քա-
լի նաւերուն որ եւս դառնան, եւ հոկտ.
10-էն ի վեր եւս դառնալու սկսեր են:

Պալմիրի ծովեզերքները զիզված
Ուստի զօրքերն ալ հետ զհետ Լե-
վանայի ներքերը կը քաշվին:

Արալի թէ Բնակցիներն նաւախուճ

րին հրամանատար Տրեմա ծովապետը
Եւստի թաղաւորին հետ տեսնելով,
թողութեան թիւն ինքիւն է, որ դաշնա-
կից նաւերուն մէջ մտնար Եւստի նաւա-
հանգիստներուն մէջ անցունեն ձմեռը.
բայց թաղաւորը չէ հաճեր:

ՆԵՐՏԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Իրաւունքն հոկտ. 12/24 թուով
եկած նամակներն հետեւեալ լուրը կու-
տան:

Սեպտ. 17-ին Արաբի աւելու ուս-
տի բանակին կրած ձախողութեան վը-
րայ Մուրադիկով զօրապետը սաստիկ
արտակարգ ու զայրուածով, խնդրին ցն-
րուած եկեր է: Ըստ վրայ ուստի բա-
նակին մէջ զօրապետները խորհուրդ ը-
նելով, թիւթիկը գրեւոր են Բեհրեմով
զօրապետին, որուն կիցայ եղբի իրա-
ւամբ Արաբի ուստի բանակին հրամա-
նատարութիւնը Մուրադիկով զօրապե-
տէն ետեւ: Բայց Բեհրեմով զօրա-
պետը այժմեան պարագաներուն մէջ այս
ծանր պաշտօնը չուզելով իր վրայ առ-
նել, Բեհրեմովի գրեւոր է, եւ հրամա-
նի կիցայ եղբի:

Նոյն նամակները կրնան, թէ ուս-
տի շատ մարդ կորսնցուցած ըլլալուն
պատճառաւ չընտրով Արաբի ամեն կող-
մէն պաշարել, բազմաթիւ պաշարակիր
կառեր կըցեր են յաջողութեամբ քա-
ղաքը մանել:

Տրեմայի լուրերն ալ կուտան, թէ կայ-
սերական պահապան զօրաց հրամանա-
տար Ալիմ փաշան հոկտ. 18-ին Տրե-
մայի լուրերով դաշեր է մայրաքաղա-
քէն իրաւունք եւ իրաւունք ծովային
զուգորդութիւնը եւ քանի մը թիւղանոթով:

ԱՐՏԱԿԵՆ ԼՈՒՐԵՐ

Եւստի թաղաւորը կը ծա-
նուցանէ թէ Ռօմիկի զօրապետը
Վրացի անդրեանց զօրաց ընդհանուր
հրամանատար անուանեցաւ փոխանակ
Սիմոն զօրապետին: Բայց, կրակի թէ
Ռօմիկի զօրապետը այս միջոցին
անձնական տիրութիւն ունենալուն հա-
մար, Սիմոն զօրապետը քիչ մը ժամա-
նակ ալ իւր հրամանատարութեան պաշ-
տօնը պիտի վարէ իրեն անդալալ:

Եւստի թաղաւորը Եւստի թաղա-
պետութեանն այս օրիւր Ուստի
հետ առեւտրական դաշնակցութիւն մը
ըրած ըլլալով, Եւստի թաղաւորներն այս
բանը Միացեալ Եւստի թաղա-
պետութեան չէզոք կենտրոն կանոնին դէմ
կը համարին, որուն հաւատարմութեան
ու պատճառաւ: Եւստի թաղա-
պետութեան համար Եւստի թաղա-
պետութեան հաճութիւնը մէջ զին-
ուոր դրէն արդիւրէր, եւ թաղա-
պետութեան նախընտրութիւնը Եւստի թաղա-
պետութեան խնդրերը, որ իր դիտարկեա
կանէ:

Պանթինայի Լեւանայի թաղաւորը
կրնէ, թէ Միացեալ Եւստի թաղա-
պետութեանը իր Ուստի թաղա-
պետութեանը անջատ համակարգութիւնը զօր-
այտին կը ցուցնէ:

Ար հաւատարմութեան, կրնէ, թէ դաշնակից կա-
պաւորութիւնները կապած ունին, որ Եւստի-
թեան Ուստի թաղա-
պետութեան մէջ այս միջոցին անդրեանց
ծովապետութիւնը նաւեր (զօրապետ) կը պարտին,
մէջ ուստի նաւատարներով: Արալի, թէ Եւս-
տի թաղաւորները պատերազմական շուքներ

կրկէ Եւստի թաղա-
պետութեան ծովային պարտութեան եւ այս
նաւերը բռնելու: Եւստի թաղա-
պետութեան ծովային պարտութեան
պատճառաւ շուքներուն մէջ քանի մը նոյնպէս
Եւստի թաղա-
պետութեան ծովային կրկնու:

Վրացի թաղա-
պետութեան կը ծանուցանէ, թէ Եւստի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը անջատ համակարգութիւնը զօր-
այտին կը ցուցնէ:

Նոյն պաշտօնական թաղաւորը կը ծա-
նուցանէ, թէ Վանդուկ զօրապետը
Եւստի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը անջատ համակարգութիւնը զօր-
այտին կը ցուցնէ:

Եւստի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը անջատ համակարգութիւնը զօր-
այտին կը ցուցնէ:

Վանի մը թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը անջատ համակարգութիւնը զօր-
այտին կը ցուցնէ:

Մանի մը թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը անջատ համակարգութիւնը զօր-
այտին կը ցուցնէ:

Վանի մը թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը անջատ համակարգութիւնը զօր-
այտին կը ցուցնէ:

Մանի մը թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը անջատ համակարգութիւնը զօր-
այտին կը ցուցնէ:

Ուստի 407,314: Մէջ պարագայ ուստի
101,755: Մանի մը 205,000 հոկտ. 2-րդ անգամ
փաշան 470,000 անգամ մէջ, 160,000
արքայ: Մանի մը 86: Բազմաթիւ մակդի եւ
լատ: Եւստի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը անջատ համակարգութիւնը զօր-
այտին կը ցուցնէ:

Մանի մը 11,000 պարի կամ 500 թու-
անգամ: Եւստի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը անջատ համակարգութիւնը զօր-
այտին կը ցուցնէ:

Մանի մը 3,700 պարի: Վարի 100 պարի:
Վարի 1,300 պարի: Վարի 1,300 պարի:
Վարի 1,300 պարի: Վարի 1,300 պարի:

Մանի մը 1,300 պարի: Վարի 1,300 պարի:
Վարի 1,300 պարի: Վարի 1,300 պարի:
Վարի 1,300 պարի: Վարի 1,300 պարի:

Մանի մը 1,300 պարի: Վարի 1,300 պարի:
Վարի 1,300 պարի: Վարի 1,300 պարի:
Վարի 1,300 պարի: Վարի 1,300 պարի:

Մանի մը 1,300 պարի: Վարի 1,300 պարի:
Վարի 1,300 պարի: Վարի 1,300 պարի:
Վարի 1,300 պարի: Վարի 1,300 պարի:

Թաղաւորին առողջութիւնը օրէ օր կը
հաստատուի. արդէն քանի մը անգամ ձիով
պարտութեան եկեր է, եւ պաշտօնակից ժող-
վոյն ալ ներկայ դանդաղ է: Արալի թէ
նոյնպէս վերջերը Վարիկ ու Լեւանայ
երթալու դիտարկութիւն ունին:

Վրացի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը անջատ համակարգութիւնը զօր-
այտին կը ցուցնէ:

Վրացի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը անջատ համակարգութիւնը զօր-
այտին կը ցուցնէ:

Վրացի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը անջատ համակարգութիւնը զօր-
այտին կը ցուցնէ:

Վրացի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը անջատ համակարգութիւնը զօր-
այտին կը ցուցնէ:

Վրացի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը անջատ համակարգութիւնը զօր-
այտին կը ցուցնէ:

Վրացի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը անջատ համակարգութիւնը զօր-
այտին կը ցուցնէ:

Վրացի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը Եւստի թաղա-
պետութեանը անջատ համակարգութիւնը զօր-
այտին կը ցուցնէ:

ուսմանը թեանց մէջ եղած բանակցու-
թիւններուն մի միայն նպատակը՝ Գա-
նուբեան իշխանութեանց դործը կարգի
դնել է։ Այսօրեան կայսրը ուզեր է, որ
այս կարգադրութիւնը պատկերասրահ
ընտանեան տանջ կատարվի։

ՌԱՍԻԱ։ Բեռլինի լրագիրը
իր հոկտ. 18 թուոյն մէջ Վարսի ուսուց
բանակին կրած ձախարհութեանը վրայ
Մուրադիեվ զորապետին դրած տերեւ-
կապիւրը կը հրատարակէ։

Այս տեղեկագրին համառօտու-
թիւնը աչքի կը զարնէ երբոր բազ-
մատիւ այն երկար ու մանրամասն տե-
ղեկութիւններուն հետ որ տակէ առաջ
Մուրադիեվ զորապետը կը գրէր իր զոր-
քերուն ըրած ամենամանր ու ճշին գոր-
ծողութիւններուն վրայ։

Յիշեալ տեղեկագրին խօսքին նայե-
լով, Մուրադիեվ զորապետը՝ Պաթու-
մի Օսմանեան կայսերական բանակին՝ հեռի
զհետէ նորանոր օգնական զունդերով
զորանալը եւ մէկ կողմէն Սուրիէի ու
Ալեքսանդրի վրայ քաշելու եւ միւս կողմէն
Լիւբլոկի վրայ քաշելու զիտաւորու-
թիւն ունենալը իմանալով՝ որոշում ընել
է Վարսի վրայ յարձակելու։

Պատերազմին վրայօք արդէն մեր
տուած տեղեկութիւնները կատարելապէս
հաստատված են Մուրադիեվ զորապե-
տին տեղեկագրին մէջ։

Վարսի վրայ յարձակող ուսուց եւ
րեք զունդերուն հրամանատարներն էին
Քօփալեփըն, Մէյալէ եւ Ալիօղլու զո-
րապետները։ Երբորդ զունդ մըն ալ կար
Վալարին իշխանին հրամանին տակը։ Պա-
հետի զունդին հրամանատարն էր Պը-
րիւմէր զորապետը։

Յարձակող զունդերը, կըսէ տեղեկագիրը,
մեծ կարգաւորութեամբ եւ ամենամեծ քաջու-
թեամբ քաղաքին ամրութիւններուն վրայ քա-
շեցին։ Պազին զորապետին յարձակումը յաջողե-
ցաւ ալ, բայց դժբաղդաբար զրեթէ պատերազ-
մին սկիզբէն, բազմաթիւ զէնքաւոր հրամանա-
տարներ եւ անոնց հրամանին տակը եղած սպա-
ներ մեռան կամ վերադարձան։ Հետեւաբար,
որոշողութեանց միտքով միտքով արդիւնքաւ,
որով մը ժամ արեւմտահեղ պատերազմով եղած
զարմանալի ճիգերը չկրցան այն պէտք եղած մի-
տքովներ վերահաստատել։

Մեր կորուստը օղջափ ըլլալը գեւ. ծշիւ
յայտնի է, բայց ինչո՞ւ մեծ է։ Թշնամին ալ մեծ
կորուստ ըրած ըլլալու է։ Մեր հրամանատար-
ներէն Քօփալեփըն, Պրեմեփըն զորապետները
եւ Վալարին իշխանը ծանրապէս վերադարձան։
Մէյալէ զորապետը աւելի անխառն կերպով
վերադարձաւ։

Ինչորոշութեան գրգռած նամակ մը
կը ծանուցանէ, թէ Վարաշաքի իշխանը
կայսեր աչքին առջեւ գրեր է Վրըմը
պաշտպանելու դժուարութիւնները, եւ
անկէջ հրաման խնդրել է կամ ձգելու
քաշվելու, կամ արձակ դաշարի մէջ մեծ
պատերազմ մը ընելու։ Մար վրայ կայս-
րը Պէնքէնտոփի եւ Սթաթիսի զորա-
պետները խրկել է Վրըմ, որպէս զի
լաւ քննութիւն մը ընելով եւ իրաց բուն
վիճակը հասկնալով, ճիշդ տեղեկու-
թիւն տան։

Վաղդիական Բաթի լրագիրին խօս-
քին նայելով, կերեւի որ այս տեղեկու-
թիւնը անհետանալով, Վրըմի կայսրը
Սթաթիսի զորապետին միջնորդու-
թիւնով իրականաբար իշխանութիւն տուեր
է Վարաշաքի իշխանին՝ Վրըմը պաշտ-
պանելու կամ պարպելու ինչպէս որ պա-
րագանները պահանջեն։

Վրըմի վրայի Վրըմի Բաթի լրա-
գիրը ծանուցանէ, թէ Վրըմի կայսրը
լուր տարածված է, որ մօտ օրերս Մ-

ղէրանդը կայսրը, Մարտի կայսրը ու
Բրուսի կայսրը Վրըմի հաստատու-
ման պարտքը պիտի ծաղկեցնեն, խաղա-
ղութեան խնդրոյն վրայ խորհրդակցե-
լու։

Առ այժմ Ռուսիոյ կառավարու-
թիւնը ամեն ջանք ի գործ կը դնէ իւր
բանակները այժմեան պարտքաներուն
պահանջած վիճակին մէջ բռնելու։ Ան-
կանոն զօրաց զունդերը կանոնաւոր-
ներուն հետ միացնելէն ետեւ, այս օ-
րերս նոր հրապարակ մը հանեց, որ
բաց ի մէկ քանի նշանակեալ գումարնե-
րէ, Ռուսիոյ բոլոր ժողովրդեան հազա-
րին 10 զնուորութեան տանքին։ Ար-
հաշուեն, թէ այս անգամ ժողովրդից
զօրաց թիւը 400 հազարի պիտի հասնի։

Արեւելոյ Վրըմի լրագիրն ալ միջնու-
հիմա ժողովրդած անկանոն զօրաց թիւը
380 հազարի կը հասցնէ։

Օտէսայէն գրված նամակներու խօս-
քին նայելով, հոկտ. 13ին՝ Երեւանի
կայսրը Ալեքսանդրի է եղեր, եւ տախ-
ւին հոն կամ Բիւլկ կենտրոն զիտաւո-
րութիւն ունի եղեր։

Արեւել, թէ այս ձմեռ խաղաղու-
թիւն չլուայ նե՛ յառաջիկայ գարունին
կայսրը բանակին հրամանատարութիւնը
իւր վրայ պիտի առնէ։

Ալեքսանդրի պաշտպանութիւնը Մե-
վաթիօրոյն ամրութիւններուն համա-
նաւորութիւնը զօրապետին յանձ-
նրվեցաւ։

Վրըմի մէջ Ռուսիոյ ունեցած
զօրքերուն թիւը խիստ տարբեր կերպով
կը հաշուեն Վրըմի կայսրի լրագիրները։
Ոմանք կը հաշուեն, թէ Օտէսայէն
Բրեքթըր զունդոված ուսուց զօրքե-
րուն թիւը 200 հազարէն պակաս է։
Բրեքթըր զունդոված Եւրոպայի Վրըմի
զիրը որ Ռուսիոյ կողմակից է, կըսէ,
թէ միայն Ալեքսանդրի մէջ 14 վաշտ հե-
տեւակ եւ 2000 թուրքական զօրք
կայ, Բրեքթըր 24 վաշտ կորնատիէ լա-
ված ձիաւոր զօրք կայ։ Օտէսայի պահ-
պանութիւնն ալ անկանոն զօրաց զուն-
դերուն յանձնրված է։

Կայսրը Ալեքսանդրի երթալէն ի
վեր՝ հոն շինվելու վրայ եղած ամրու-
թիւններն ամեն օր աչքի կ'անցնէ։
Այս այցելութիւններուն ժամանակը իր
մէկ ոտքը ճնշվելով վերադարձաւ,
բայց անվնաս կերպով։ Արեւել, թէ Վրը-
տանդին մեծ գուքը՝ Ալեքսանդրի ամ-
րութիւններուն ծառայողները պա-
տերազմական տանանք քաշելու կառավար-
ութիւնը խաբած ըլլալուն համար։
Վրըմ շինած ամրութիւններուն մէկ քա-
նին քանդակեցաւ եւ շուտով անոնց տե-
ղ ուրիշներ շինվեցաւ թօթիլակցի զօրա-
պետին վերակառուութիւնով։

Վրըմի իշխանը հոկտ. 15
թուով յայտարարութիւն ըրաւ իր զոր-
քերուն, թէ Վրըմին քաշվելու ամենե-
ւին միայն չունի, այլ բնագահաւորն ա-
մենայն զօրութեամբ պիտի պաշտպանէ։

Կայսրը հրաման ըրաւ, որ 1850
էն ի վեր Ռուսիա բնդունված ամեն
կերպ եւրոպական վաճառքներն ու գաղ-
թաբերները (զանթարի)՝ կարենան
պատերազմին ժամանակն ալ անդրկով-
կասեան գումարները մանկ Պարսկաս-
տանի եւ Օսմանեան տերութեան սահ-
մաններէն։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Կայսրադարձի Բաթի լրա-
գիրը իր 86 թուոյն մէջ Մուրադիեվ
Կաշ քաղաքէն հոկտ. 18 ամսաթուով
գրված երկար նամակ մը հրատարակած
է, որն որ թէպէտ նիւթին նայելով՝ մե-
ղի համար պարզ հետաքրքրական տեղե-
կութիւն մը կը համարվի, այսու ամենայ-
նիւ ազգային կարեւոր խորհրդածու-
թեան մըն ալ աւարկայ կրնայ ըլլալ։

Մուրադիեվ մէջ բնակող հրեայնե-
րը այս օրերս մեր առատաբերութեան
հայրենիքում կառավարութեանը ազեր-
տաղիլ մատուցանելով խնդրել են, որ
Մուրադիեվ իշխանութեան մէջ քաղա-
քական իրաւունք եւ երկիր գնելու ար-
տօնութիւն ստանան, ուսկից՝ երկրին սահ-
մանադրութիւնը զերեւոր զրկած է։

Այսպիսեալ նամակին հեղինակը կը
շանայ ազգայնացնելով հաստատելու, թէ
Մուրադիեվ հրեայները այսպիսի պա-
հանջները մը բնելու վիճակի մէջ չեն եւ
բնելու ալ իրաւունք չունեն։ Մուրա-
դիեվ բնիկ քաղաքացի ըլլալու եւ հե-
տեւաբար քաղաքական իրաւունք եւ
երկիր գնելու արտօնութիւն ստանալու
համար՝ պէտք է, կըսէ, 1⁰ Բրիտ-
տանեայ ըլլալ ու 2⁰ Օտար տերութեան մը պաշտպանու-
թեանը տակ չըլլալ։ 3⁰ Տարբեր շա-
րունակ Մուրադիեվ մէջ բնակած ըլ-
լալ։

Երբ, Մուրադիեվ հրեայներն այս
երեք պայմաններուն մէջն ալ չունեն, նախ՝
Բրիտտանեայ չեն։ Երկրորդ, կըսէ նա-
մակին հեղինակը, օտար տերութեանց
հայրաւանքէն՝ գրեթէ ամեն ալ Ռուսիոյ
ու Եւրոպայի հողէն զնուորութեան հա-
մար փախած, մէկ մասն ալ ստակ վատը-
կելու յուսով հոս եկած են։ Ասոր մին-
չեւ հիմա բնիկ գրվելու ջանք ըրած չեն,
այլ օտար տերութեանց հիւպատոսնե-
րուն պաշտպանութեանը կը դիմեն, եւ
միջնակայ օր ալ Եւրոպական տերութեանց
պաշտպանութեանը տակն են։ Ռուսի,
քաղաքական իրաւադատութեան կանո-
նով, հրեայներն օտարական են, եւ չեն
կրնար բնիկ ըլլալու պահանջում ընել։
Երբորդ, կըսէ, հրեայները բնիկ Մու-
րադիեվ բնակելու ինչ արժանաւորութիւն
ունենցիր են. ինչ բարիք ըրել են երկրին.
հողագործութիւնը ծաղկեցուցին։ Բնդ-
հաւառակն, ողբից ընդլից ծախքով
մեր ժողովրդը գեղացիները պիտի հանե-
ցին, եւ շատերուն ապրուի (վերջին)
տալով, եւ վրային առնելը զիջելով
վերելուն եւ խեղճ ըլլալուն պատճառ եւ
դան։ շարունակներուն տղանք ալ վաշ-
տով (մասիկ) ստակ տալով, անոնց շը-
ռայութիւնը քաջաբեղեցին, եւ շատ առ-
նելը զիջելով, այս օրուան օրս անոնց
ընդարձակ կարեւորանելուն մեծ մասը ի-
րենց ձեռքն է իրելու դրաւ։ Թէ որ բը-
նիկներուն հաւասար իրաւունք արվի ի-
րենց, Մուրադիեվ հողերուն մեծ մասը
իրենց ստացուածքը կըլլայ մէջի գեղա-
ցիներով մէկ տեղ. եւ որովհետեւ, կըսէ,
այս հրեայները օտար տերութեանց հաւա-
տակ են, ըսել է որ քրիստոնեայ բնիկնե-
րը օտարական հրեայներուն ձեռքին տա-
կը զրկված կըլլան։

Եւստ անոնք են Մուրադիեվ մէջ
քաղաքական իրաւունք ստանալու եւ կաղ-
ուած գնելու համար պահանջված պայ-
մանները, որոնք Մուրադիեվ հրեայները
չունենանքուն համար, անարժան կը դառ-
նին այս արտօնութիւններուն։

Բայց ինչ պիտի ըսէ նամակին հե-
ղինակը, երբ որ աչքին առջեւ գնենք
Մուրադիեվի հայ բնակիչները, որ նոյն-
պէս այս օրուան օրս քաղաքական իրա-
ւունք եւ կարեւոր գնելու իշխանու-
թիւն գրվելու են, թէպէտ եւ վերջ ինչ-
ված բոլոր պայմանները կատարելապէս
ունեն, եւ հրեայ համար իրեւ. արգելք
մէջ բերված արտօնանքներուն եւ ոչ մէկը
չկրնար բովել անոնց վրայ։

Մեր ազգային պատմութեան գի-
տենք, թէ շարատան աշխարհը Մու-
րադիեվն ու Ռաթարիւն արշաւանք-
ներէն տակն ի վրայ եղած, եւ Մեծ քա-
ղաքը Պարսիկներէն տանքված ժամա-
նակները, երբոր Եգիպտոսի գաղ-
թաբերները թողելու եւ օտար երկրները գաղ-
թելու ատկալեցաւ, մէկ մասն ալ կրնա,
եւ արգէն իրենցմէ՝ առաջ Վանա թեան
երկրները կանխած ու բնակութիւններ
հաստատած ազգայններուն հետ միա-
ցան։ Առաջին շաղկապակալութիւ-
նը տակէց 800 տարի առաջ հաստա-
ված էր հոն, ըսել է Մուրադիեվի կառա-
վարութիւնը հաստատվելէն ալ առաջ,
որն որ շատ ետքը այսինքն 1352 թ. հաս-
տատվեցաւ։ Երբ, թէ որ Մուրադիեվ
մէջ բնիկ կամ տեղացի ըլլալու համար,
օրեքը տար տարի մէջ բնակիլ կը պա-
հանջէ, ու թը դար կամ ու թուան ան-
գամ տար տարի ան երկրին մէջ բնակի-
լու բաւական չէ՝ մեր ազգայնները երկ-
րացի համարել տալու եւ երկրին ապօ-
նութիւններուն մասնակից ընելու։ Մեր
Մուրադիեվի ազգայնները ոչ միայն
տեղացի են նոյն երկրին մէջ, այլ եւ միջնու-
կէց 70 տարի առաջ երկիր գնելու ար-
տօնութիւն ունենին, եւ ուրիշ ամեն քա-
ղաքական իրաւունք կը վայելէին, անոնց
որ զանազան ժամանակ մեր ազգէն երեք
ալ իշխան կամ պէյ նստած են հոն։ Ռ-
րեմի ինչո՞ւ համար հիմա քաղաքական իրա-
ւունք եւ գեղտին ստանալի գրվելու են։

Սահմանադրութեան վերջին շրջան-
կան պայմաններուն որոշակաւ իրենց վը-
րայ։ Հեղինակին՝ հրեայ վրայգրած ուրիշ
պահասութիւններն ալ չեն կրնար մեր
ազգայնաց վրայ զրկել. վասն զի նոյն իսկ
իրենց զրքերն ալ կը վրայեն, թէ շա-
լիրը մեծ հարստութեամբ եւ բազմա-
թիւ ծանրազին զոհարներով հոն գա-
ցել են. միշտ հաւատարմով հըր եւ օրի-
նապահ գանդիկ են, երկրին ամեն ծան-
րաբեռնութիւններուն եւ հաշիկներուն
ժամակից եղած են, եւ իրենց ժաջան
աշխատատեղութեան ու բնական ծառ-
տարութեանը արուեստները փառա-
կանութիւնը երկրագործութիւնը եւ պա-
ծարարութեանը զինքն ինքն ու ծաղկե-
ցուցած են երկրին մէջ։ Ռուսի իրաւամբ
դժուար եւ անհասկնալի է մտածելը,
թէ ինչ պատճառ կամ պատրուակ կրնայ
ցոյց տրուիլ մեր ազգայնաց հոն երկիր
զները արգելված ըլլալուն։ Երբ օր իրենց
մեծամեծ խոստմունքները ըրելով եւ
հրաւիրելով հոն դաջած ըլլալն է,
պատճառը։ Երբ օր երկրին ամեն տե-
սակ զարդացմանը նպատաւաւոր ըլլալ-
նին է, չեն տաճիկները գնէն մի, զորն որ
ընդհանրապէս միայն շաղկապ կը գործա-
ծեն իրենց բնականաբար մէջ։ Չենք ու-
զեր պատճառը ազգային նախապաշար-
մունքի եւ օտարազգիները արհամարհելու
զրգացումն մէջ փնտրել. վասն զի տախ-
կայ արատ մը կըլլար Մուրադիեվ կա-
ռավարութեանը, որն որ դարձաւ քաղա-
քականացեալ եւ բարեկրթ ազգայն կար-
գը կուզէ համարել։

